

Muhulane

Nr 6 (404)

Juuni 2023 (jaanikuu)

Muhu leht

Kohtumine Henn Tiiveliga

9. juunil kl 14

Muhu Maja kohvikus,
Keskuse, Liiva küla

Kohtumine kunstniku, tant-
supidude korraldaja Henn
Tiiveliga, kelle mosaiik on
eksponeeritud Muhu Valla-
valitsuses. Kuidas sündis
mosaiik "Muhulased tantsu-
peol" ja teisi pajatusi lähi-
ajaloost.

23. juunil kl 20

JAANIÕHTU

Hellamaa laulu- ja
spordiväljakul

Esinevad Muhu valla taidlejad
Tantsuks mängib ansambel
HÄRRA KUU

Visit Muhu on kohe kohal!

Jah, lugesid õigesti! Muhu
Brands on võtnud oma hooleks
lisaks Muhu toodetele ka Muhu
turism veebis elama panna ja
koguda kokku kõik hea, mida
Muhus pakkuda on!

**Võta meiega ühendust, kui
Sul on**

- hubane majutuasutus
 - maitseelamusi pakkuv
söögikoht
 - tulemas mõni äge üritus
 - aktiivseid tegevusi pakkuv
ettevõtte
 - armas poekene
- Kirjuta

shop@muhubrand.com

ISSN 1736-289X

9 771736 289007

PALJU (P)ÕNNE, LASTEAED!

Kasvamiseks on vaja aega ja armastust.

Õhku, vett ja natuke päikest.

Kasvamiseks on vaja tuge ja kannatust.

Südamt ja silmi, mis hoiaks inimest väikest.

Muhu saare lasteaed on olnud
külluslikuks kasvupinnaks sirguda
soovijatele juba 55 aastat.

30. mail tähistasime juubeli-
aastat Liiva keskväljakul uhke
kevadkontserdiga. Esinesid kõikide
rühmade lapsed. Kõlas pillimängu
ja luuleridu, veeresid lauluviisid ja
keerlesid tantsuringid. Turuhoones
sees on avatud laste loometööde
näitus. Lasteaia seintel on näha
fotomeenutusi möödunud aegadest
ja inimestest ning tänaste kasvan-
dike arvamusel teemal „Mida sa
kingiksid lasteaiale sünnipäevaks?“
ning „Kui sina oleksid lasteaia
direktor...“.

Kõik endised ja praegused töö-
tajad ning koostööpartnerid said
lasteaia tänukirja ja meene meeldiva
koostöö eest. Vilistlased ja kõik
lasteaia sõbrad said ära märgitud,
sest üksi oleme me väikesed tegijad,

üheskoos suudame palju rohkem.
Olgu selleks siis paar kaske naabri
metsast saali kaunistuseks või
tähtis helitehnikutöö, et kontserdil
kõik sujuks ja kõlaks.

Kõige olulisemad on aga meie
täna lapsed ja nende vanemad. Kui poleks
neid, poleks meil ka vahvaid lapsi,
keda hommikul õhinaga oodata ja
õhtul õnnelikult koju saata. Meie
lasteaiaperes on sel õppeaastal 65
noort „taimekest“, kes kasvamiseks
täiskasvanu hoolivat suunamist ja
armastavat märkamist vajavad. 13
neist on valmis astuma edasi uutele
radadele, kooliteele. Palju õnne
„Jäneste“ rühma lõpetajatele ja
õpetajatele!

*Kasvamiseks on vaja aega ja
armastust,
kohaolu, tuge ja kannatust.*

Meil täiskasvanutena - laste-
vanemate ja õpetajate - ei ole vaja
täita laste aega oma soovide, oma
plaanide, arendamise või „töö-
vihiku lünkadega“. Paljuruttu-
kõikekohe soosib segadust, mitte-
midagitegemine annab vabadust.
Vabadust märgata iseenda olemist,
tahtmisi, tundeid ja tulemusi.
Paneme igale kasvavale „taime-
kesele“ toeks just talle sobiva
tugikepi ning kastame just tema
vajaduste põhisealt. Nii loome
parima kasvukeskkonna ja saame
nautida oma töö vilju – laste
loomingulisust ja iseseisvust.

Meie oleme aednikud ja vastu-
tame oma aia viljakuse ja kauniduse
eest!

*Mere süles väike saar,
millel nimeks Muhumaa.
Sellel saarel kasvab laps
suureks, targaks, tugevaks.*

Maris Mägi,
Muhu Lasteaia õpetaja

Rongkäik.

Vallavalitsuse istungitelt

Kairi Roostalu ja Andri Saariku perre sündis 17. mail poeg **Robin** Saarik.

Kogukonna arutelu

“Mõtleme ja unistame koos - meite Muhu 2035”

3. juunil kl 14–17 Muhu pastoraadis.

Lisateave: annika@muhu.ee

Volikogu 17. mai istungi päevakorrast:

- sotsiaalhoolekandeline abiandmise korra muutmine,
- majandusaasta aruande kinnitamine,
- info ja arutelu (noorsootöö kvaliteet, uued maamaksumäärad, põhimääruste ajakohastamine).

Robinhoodlik eelnõu

* **Tulumaksuseaduse eelnõu kohaselt** plaanitakse robinhoodlikult rikastelt linnadelt ja valdadelt raha ära võtta ja jagada vaesematele, kirjutas 16. mai Saarte Hää. Muhu vallavanema Raido Liitmäe sõnul on olemas tunde, et väiksed vallad nagu Muhu on nii jõukad, et nendelt on veel midagi ära võtta ja suurematele jagada. Tegelikult on asjal mõru maik juures. Liitmäe on pöördunud ka linnade ja valdade liidu poole kirjaga, milles muu hulgas märgitud, et haldusreformi ajal ei peetud väikseid valdu jätkusuutlikuks, aga nüüd peavad need samad väiksed hakkama teisi üleva pidama.

* “Mutiauku raha loopimine ei tee olukorda paremaks,” leiab Ivo Linna. “See plaan meenutab mulle nõukaega, kui kõik liiduvabariigid pidid andma Venemaale küll toiduaineid, küll tööstusdoodangut.” Saarte Hää 20. mail, Kõne Iffile.

9. mai

Määrati sotsiaalhoolekandelisi hüvitisi.

Tunnistati nurjunuks Muhu Vallavalitsuse 7.2.2023. a korraldusega nr 58 korraldatud hoonestusõiguse konkurss (autode selvepesula rajamine Piiri k Platsi kinnistu alale).

Väljastati ehitusluba puurkaevu rajamiseks:

- Raugi k Künkapealse mü,
 - Simiste k Teeveere mü,
 - Suuremõisa k Tähvena mü.
- Väljastati kasutusluba Simiste k Rannamäni mü püstitatud elamule. Kooskõlastati puurkaevu asukoht Külasea k Kadaga mü õuemaal.

Väljastati projekteerimistingimused Paenase k Tooma mü püstitatava kuur-varjualuse ehitusprojekti koostamiseks.

Otsustati jagada Pädaste k Mäeääre kü: Mäeääre, Mäeääre, Mäeranna, Mäetaguse (mtm-d). Tühistati vastav vallavalitsuse 19.4.2023. a korraldus nr 136.

Määrati sihtotstarbeks 100 % elamumaa: Hellamaa k Tüüri kü, Igaküla Lauri-Tõnise kü, Külasea k Leemeti kü, Koguva k Saadu kü, Lalli k Tänavasuu kü, Liiva k Tarvise kü, Linnuse k Kuusiku kü, Linnuse k Piiri-Aadu kü, Lõetsa k Matsi-Uuelu kü, Lõetsa k Uuesauna kü, Mõega k Aadu kü, Mõega k Uetoe kü, Mäla k Antsu kü, Mäla k Tõnismäe kü, Mäla k Uuepere kü, Oina k Andruse kü, Piiri k Metsa kü, Ridasi k Kupitse kü, Soonda k Peetri kü, Tupenurme k Lauri kü, Tupenurme k Saare kü, Vahtraste k Matsi kü, Vanamõisa k Lauri kü ja Vanamõisa k Silla kü.

Otsustati korraldada elektroonilise hankemenetlusega lihthange „Muhu valla teede 2023. aasta pindamistööd“, kinnitati hanke alusdokumendid ja pindamistööde nimekiri, moodustati vastav komisjon.

Täiendati 25.4.2023. a korraldusega nr 151 moodustatud valla kultuurijuhi ametikohale laekunud kandidaatide hindamise komisjoni järgmiste liikmetega: Marie Saarkoppel (raamatukogude esindaja), Aili Öige (pensionäride esindaja),

Anne Keerd (huviringi juhendaja).

Kiideti heaks 2022. a majandusaasta aruanne, mis edastati volikogule kinnitamiseks.

Vaadati läbi volikogu materjalid.

17. mai

Kinnitati avaliku ürituse toimumine:

- „Muhu laste ja muhulaste mängud“ Liiva spordiväljakul 24. juunil kl 12–18,
- kontsert „Nägemused“ (aškenazi, sefardi juutide ning eesti muusika kontsert) EELK Muhu Katariina kirikus 3. juunil kl 17–18.30.

Otsustati korrigeerida teid teenindavate katastriüksuste nimesid, kuna Muhu vald on koostöös Transpordiametiga viinud läbi kohalike teede andmete inventariseerimise, mille eesmärk oli korrastada teeregistris olevad andmed.

Määrati Nõmmküla Tõnu-Ado kü uueks lähiaadressiks Kivipesa.

Otsustati jagada Nautse k Mäe kü: Mäe (el.m), Muku ja Mäenuka (mtm-d).

Määrati sihtotstarbeks 100 % elamumaa: Raegma k Uuesauna kü, Võlla k Andruse kü, Mõega k Annuse kü, Linnuse k Vanaelu kü, Kallaste k Uuesaadu kü, Igaküla Oeldu kü ja Igaküla Pärdi-Matsi kü.

Väljastati ehitusluba:

- Külasea k Ado-Jaeni mü suvila laiendamiseks üle 33 %,
- Tamse k Karra mü puurkaevu

rajamiseks,

- Võlla k Juta mü puurkaevu

rajamiseks.

Väljastati kasutusload 15 kW päikeseelektrijaamadele:

- Liiva k Hariduse mü Muhu Lasteaia ja Muhu Põhikooli katustel,
- Aljava k Matsi mü.

Kooskõlastati puurkaevude asukoht Tamse k Aia, Allika ja Künna mütel.

Keelduti puurkaevu asukoha kooskõlastamisest Kuivastu k Merevälja mü, kuna kavandatud hoonestusala ja soovitud puurkaevu asukoht jääb ranna piirangu- ja ehituskeeluvööndisse.

Otsustati korraldada elektroonselt riigihangete registris avatud menetlusega riigihange „Muhu valla Kommunalaametile väikelaaduri koos lisavarustusega soetamine“, kinnitati alusdokumendid, moodustati vastav komisjon.

30. mai

Kinnitati avalike ürituste toimumine:

- Muhu Lasteaia 55. sünnipäeva kontsert Liiva keskväljakul 30. mail,
- lambafestival „Aita lammast aita“ Liiva turialal ja juhendatud karjamaa ekskursioonidega Üügu maastikukaitsealal, 16. juulil kl 10–16.

Määrati sotsiaalhoolekandelisi hüvitisi.

Korraldatud jäätmeveost sai ajutise vabastuse 9 kinnistut (talveks 23/24) ja pikaajalise 1 kinnistu.

Otsustati jagada Nautse k Jaagu-Tooma kü: Jaagupõllu, Jaagumetsa ja Jaagu-Tooma (mtm-d).

Otsustati liita Rootsivere k Nuka ja Igaküla Nuka, uueks aadressiks määrati Rootsivere k Nuka (mtm).

Eraldati toetusi talgukulude katteks. Kinnitati Muhu vallale kuuluva Liiva k Kauba ja Aia ettevõtlusala kirjaliku enampakkumise võitjaks MTÜ Muhu Toidutänav, rendileping sõlmitakse tähtajaga 10 aastat.

Väljastati projekteerimistingimused Raugi k Männarahu mü suvila ja abihoonete ehitusprojekti koostamiseks.

Väljastati ehitusluba:

- puurkaevu rajamiseks: Hellamaa k Uielu mü ja Nõmmküla Maikel-lukese mü,
- 15 kW päikeseelektrijaama rajamiseks Piiri k Kesk küla mü,
- elamu lammutamiseks Tupenurme k Rõuendi mü.

Väljastati kasutusluba:

- Liiva k Kaupluse mü 60 kW Coop

päikesepargile katusel,

- Kallaste k Andovälja mü püstitatud 9 kW päikeseelektrijaamale.

Kinnitati lihtmenetlusega riigihange nr 264658 „Muhu valla teede 2023. a pindamistööd“ tulemused. Edukaks pakkujaks Verston OÜ.

Püsiühenduse eriplaneering lõpetati

Valitsuse 11. mai 2023 otsusega lõpetati Suure väina püsiühenduse ja selle toimimiseks vajaliku taristu riigi eriplaneering ning keskkonnamõju strateegiline hindamine, millega kavandati püsiühendust mandri ja Muhu saare vahel.

Reisijate arv ei ole Virtsu-Kuivastu liinil nelja aasta jooksul kasvanud. 2022. aastal oli reisijaid 6 % vähem kui 2019. aastal.

Rahandusministeerium

Hellamaa laululaval
Laupäeval, 10. juunil 2023 kell 18

Muhu Segakoor 35 SÜNNIPÄEVAPIDU

Ettevõtlik inimene: Martin Kivisoo

12. mail külastas Liiva raamatu-kogu Martin Kivisoo – toimus selle hooaja viimane kohtumine sarjas Ettevõtlik inimene. Martini kokkupuude ettevõtlusega sai alguse 1949. aastal, kui ta polnud veel neljanegi ja pere hobused-lehmad võeti kolhoosi. 1992. aastal lõpetati kolhooside tegevus. Martin alustas ettevõtlusega, kuna sai hobused ja maad kolhoosist tagasi. Külastas Gotlandi, et täiendada teadmisi hobumajanduse kohta. Turismiga alustas aasta hiljem. Herefordide pidamine lisandus 2008. aastal, nii sai alguse veisekasvatuse.

2006–2008 organiseeris Martin koos Kirjandusmuuseumi rahvaluule osakonna ja Maavalla Kojaga neli kahenädalast ekspeditsiooni Muhu haldjapaikade (muhu kielil moalja-paikade) rahvapärismuse salvestamiseks. Neli aastat tagasi andis ta turismitalu keskmisele pojale juh-tida ja kui poeg küsis, mida tema siis nüüd teeb, vastas Martin: “Midagi ei tee, muidu ma segan sind.” Martinile on jäänud praegu

Ilpo Probsti tekstide korrigeerimine ja täiendamine, kes kirjutab Eesti ajalugu Soome koolidele läbi Tihuse ratsamatkade Muhu saarel.

2023. a lõpuks valmib Reedikuli ulatuslik ümberehitus Lõetsa veiselaudale.

Martinile on väga olulised tema vanaisa tarkused, mis ta on nüüdseks täies mahus omaks võtnud. Toona oli inimene üks pere kõige elavaga meie ümber.

Mõned kõlanud mõtted, mida võib vormistada lausa tsitaatidena: - Ma ei joo juba 56 aastat kohvi – mul on niigi kogu aeg hea olla.

- Ettevõtlus on nagu kõiel kõndimine ja pidev järele vaatamine, kuidas asjad õnnestuvad. See kõielkõnd on erutav, naudingut pakkuv, kui asjad õnnestuvad. Pinge on osa ettevõtlusest, kuid sellest peab lihtsalt oskama rõõmu tunda.

- Inimestena vajame elus vastuolusid, ka traagilisi sündmusi, mille mõistmine tähendab vaimset aren-

gut. Vaimsuse mõistmine on meie elu põhiväärtus.

- Ei saa pelgalt kopeerida eelmist põlvkonda – iga põlvkonnal on uued tingimused.

- Universumi vaimne vägi on kõiges elavas meie ümber: igas hapu-oblikas, lilleõies, pärnapuus, siilis, oravas, hobuses ja inimeses. Oleme nendega ühest perekonnast.

**Teale Traumann
Marie Saarkoppel**

** Kui kellelegi tehti korraldus, siis oli kaks valikut: kas hakata küüditatute vara üles kirjutama või sõita ise Siberisse.*

** Kui meie traagilised õppetunnid moodustavad meie olemusest ainult 49 protsenti, siis suudame nende mõistmise läbi vaimselt areneda ja hea tunnetamine meie vaimsuses kasvab.*

Muhu Muuseumi asutaja Martin Kivisoo: Smuuli bareljeefi mahavõtjatel on võimalus areneda. Saarte Hääl 30. mail.

VIII Muhu Kohvikutepäev 2023

28.–30. juulini toimub VIII Kohvikutepäev Muhu saarel, kus muhulastel ja suvemuhulastel on võimalus muuta oma koduaiad või külaplatsid ühepäevakohvikuteks.

Kohvikutepäev annab võimaluse suurendada inimeste ettevõtlikkust ja omavahelist läbikäimist Muhu saarel. Kohvikute avamist ootame eelkõige aktiivsetelt Muhu elanikelt ja suvitajatelt, kaasa võivad lüüa ka muuseumid, sadamad, stuedid ja muud keskused ning tavapärased kohvikud.

Kui ka sinul on soov oma koduõuel või külaplatsil kohvik avada, siis **12. juulini** saab ennast kirja panna, kirjutades Annelile (annelitamm.muhu@gmail.com).

Korralikuks kaardistamiseks ja teabe jagamiseks anna palun teada järgnev:

- 1) kohviku nimi,
- 2) asukoht,
- 3) lahtiolekuaeg,
- 4) kontakt (nimi ja telefon),
- 5) kohviku lühitutvustus (Veel midagi huvitavat peale kohvi ja kookide. Nt mõni esi-neja, mõni näitus, jne).

Kohviku registreerimistasu 15 eurot palun kanda Muhu vallavalitsuse arvele EE782200001120228703 (Swedbank)

Selgitusse: Kohvikutepäev 2023 ja kohviku nimi

Kõike paremat soovides ja kohtumiseni kohvikus!

Anneli

Swedbank vahetas pangaautomaati

17. mail alustas Liiva keskuses tööd uus Swedbanki automaat, millega saab teha ka sularaha sissemakseid. Kuu aega tagasi tõi LHV Liivale oma sularaha-automaadi.

Lehekuu ja jaanikuu Muhu Muuseumis

Tegus lehekuu lõppes ja jaanikuu on kohe-kohe algamas.

Alates 15. maist algas muuseumis suvehooaeg ning nüüd on muuseum ja kunstitall avatud igapäevaselt kella 10–17ni. Eemu veskisse pääseb sel aastal eelneva kokkuleppe alusel.

Muuseumi külastavad juba paljud turistigrupid nii meilt kui ka mujalt ja omal käel reisivad külastajad. Tullakse Lätist, Leedust, Poolast, Saksamaalt, Soomest, Ameerikast, Tšehhist, Prantsusmaalt, Kanadast, Inglismaalt jm.

Ka tänavu on meid juba külastanud ja külastavad juunis veel mitmed õpilasgrupid. Giidituure on juunis muuseumi žurnalis kirjas 20, aga neid tuleb pea iga päev juurde, lisaks siis grupid oma giidiga. Muuseumis on toredalt tihe aeg.

13. mail ilmus ajalehes Postimees Eda Maripuu artikkel pealkirjaga „Juhan Smuul ja Olavi Paavolainen: valikud sunni all ja vabaduses“.

20. mail oli muuseumis tegus päev. Tähistasime Muhu Muuseumi 50. sünnipäeva. Kutsutud olid endised ja praegused töötajad, keda on selle ajaga kogunenud ligi 90.

Kohale tulid meie jaoks väga olulised külalised: vallajuhid, muinsuskaitse spetsialist, Saaremaa Muuseumi esindaja, muuseumi nõukoja liikmed, muuseumi endised juhatajad jt. Kõlasid tänu- ja õnnitluskõned. Eda Maripuu tegi ettekande teemal “Muuseumi 17 säravat hetke”. Täname kõiki, kes said sel päeval olla meiega!

Alates kella 17st alustasime muuseumiõõga. Sel aastal kandis muuseumiõõ pealkirja “Õõs on liikumist”. Liikumist alustasimegi erinevate näituste avamisega, sest kõik näitused asuvad erinevates kohtades ja et neid näha, tuli liikuda muuseumi erinevate majade vahel. Avasime näitused “Muhu nukud”, “Ümmargune” ja tutvustasime tekstiiliekspositsiooni uuendust. Tänavu olid meil esinejad Ida-Saaremaalt - väikesed võimlejad, keda juhendab Mall Noormets, ja laintantsijad Helle Peedi juhendamisel. Sel õhtul sai muuseumis tasuta liikuda kuni kella 22ni ja kokku käis vähemalt 77 külastajat. Lisaks hüppas hoovalt läbi jänas ja siil nautis oma õhtusööki, Saadu talu kass Pille käis ka paisid saamas

23.–25. mail töötas juhataja

Meelis Ruhnus Korsi talu talgutel. See talu on koos Ruhnu muuseumiga Rannarootsi muuseumi osa (vt lähemalt entsyklopeedia.ee/artikkel/ruhnu_muuseum1 ja entsyklopeedia.ee/artikkel/rannarootsi_muuseum).

Raamat „Hellamaa ja Võlla asundus“ on jõudnud muuseumist edasi kujundaja kätte ja kui kõik sujub, võib raamatu esitus toimuda juba juunikuus. Sellest anname siis täpsemalt eraldi teada, kui see nii läheb.

Ilusat lähenevat suve ja toredaid hetki!

Tervitustega,

Muuseumipere

Kolmandad Eesti meistrivõistlused legoautode kiirenduses

13. mail toimusid Muhu spordihallis kolmandad Eesti meistrivõistlused tagasitõmmatavate legoautode kiirenduses. Võistlus toimus kolmes võistlus- ja kahes vanuseklassis. Mõõtu võitsid *Street Power* klassis ühemootorilised-, *Street Twin Power* klassis kahemootorilised ja *Outlaw* klassis kolme või enama mootorilised legoautod.

Meistrivõistlusel osales 64 poissi ja tüdrukut üle Eesti, kes sündinud kas aastail 2008–2015 või aastal 2016 ja hiljem. Võistlusautod olid ehitatud vaid Lego osadest ja valminud juba enne võistlusi. Võidusõit toimus kahe kaupa analoogselt pärisautode kiirendusvõistlusele.

Võistlusdistsantsi pikkus oli kuus meetrit, millele järgnes pidurdusala. Tulemusi vt pöördelt.

Kolmandad Eesti meistrivõistlused...

Algus lk 3.

Tulemused

Absoluutkategorias:

1. Robi Juudas (Ristiku lasteaed),
2. Priidik Hinnosaar (Kostivere lasteaed), 3. **Simon Saartok** (Muhu lasteaed).

Street Power - ühemootorilised legoautod, 2016 ja nooremate vanusegrupp:

1. Brianna Pruuden (Assaku lasteaed), 2. Rivo Aasma (Saku Lasteaed Terake), 3. Aron Kaal (Rapla Lasteaed Kelluke).

Street Power - ühemootorilised legoautod, 2008–2015 vanusegrupp:

1. Kaur Robin Vaher (Lümanda Põhikool), 2. **Trevor Tustit** (Muhu Põhikool), 3. Mikk Tuulik (Lümanda Põhikool).

Street Twin Power - kahemootorilised legoautod, 2016 ja nooremate vanusegrupp:

1. **Simon Saartok** (Muhu lasteaed), 2. Robi Juudas (Ristiku lasteaed), 3. **Ralf Vitsur** (Muhu lasteaed).

Street Twin Power - kahemootorilised legoautod, 2008–2015 vanusegrupp:

1. Karl Kasekamp (Mart Reiniku Kool), 2. Tõnis Reitalu (Lümanda Põhikool), 3. Alvar Tšelitšev (Halliste Põhikool).

Outlaw - kolme ja enama mootorilised legoautod, 2016 ja nooremate vanusegrupp:

1. Rebeka Kasekamp (Tartu Luterlik Peetri lasteaed), 2. Priidik Hinnosaar (Kostivere lasteaed).

Outlaw - kolme ja enama mootorilised legoautod, 2008–2015 vanusegrupp:

1. **Teodor Aav** (Muhu Põhikool), 2. Arthur Raun (Lümanda Põhikool), 3. **Kõu Hinnosaar** (Muhu Põhikool).

Seekordsel kiirendusvõistlusel uuendati Eesti rekordeid kolmes kategoorias:

* *Street Power* - ühemootorilised legoautod, vanem vanusegrupp 1.58 sek - **Simon Saartok** (Muhu Põhikool)

* *Street Twin Power* - kahemootorilised legoautod, noorem vanusegrupp

1.58 sek - **Simon Saartok** (Muhu lasteaed)

* *Outlaw* - kolme ja enama mootorilised legoautod, noorem vanusegrupp

1.35 sek - Rebeka Kasekamp (Tartu Luterlik Peetri lasteaed)
Rebeka Kasekampi tulemus oli ühtlasi 3. EMV kõige kiirem sõidetud aeg.

4. Eesti meistrivõistlused tagasitõmmatavate legoautode kiirenduses toimuvad Muhus 2024. aasta mais.

Kogu võistluspäeva tulemusi ja galerii leiab: klotsikiirendus.ee
Tõnis Hinnosaar, peakorraldaja

Kui palju ja millal tõuseb maamaks?

Maa-ameti viis 2022. aastal läbi Eestis asuvate maade ümberhindamise, et need vastaksid ligikaudselt turuväärtusele. Tulemustest selgus, et võrreldes 2001. a hindamisega on maa väärtus Eestis kasvanud keskmiselt 8,3 korda. Tulenevalt sellest tuleb kohalikel omavalitsustel üle vaadata 2024. a maamaksu määrad. Maaomanike rahustuseks võib öelda, et maamaks järgmisel aastal kordades ei suurene, kuna rakenduvad maamaksu suurt kasvu ärahoidvad leevendusmeetmed.

Maamaksu määramiseks on maade korraline hindamine vajalik, sest ajas maa rahaline väärtus pidevalt muutub. Praegu makstav maamaks ei arvesta umbes 20 aasta jooksul aset leidnud hinnamuutustega ja seetõttu võib maaomanik, kelle maa väärtus on püsinud muutumatuna või hoopiski langedud, maksta proportsionaalselt suuremat maksu kui inimene, kelle maa väärtus on tõusnud.

Maade hindamise tulemused annavad teavet maa ligikaudse turuväärtuse kohta, hõlbustades maadega tehingute tegemist. Tulevikus hakkab maade hindamine toimuma iga nelja aasta tagant.

Uue maksustamishinnaga on võimalik juba praegu tutvuda Maa-ameti veebilehel minu.kataster.ee. Põhjalikum teave maade korralise hindamise kohta on kättesaadav Maa-ameti kodulehel.

Mis ootab ees 2024. aastal?

Vähendamaks omaniku jaoks maamaksu tõusu suurt mõju, on välja töötatud leevendusmeetmed. Esimese leevendusmeetmena vähendatakse kohalike omavalitsuste määratavate maksumäärade ülempiire. Kui seni on maksimaalne maksumäär kuni 2,5 % maa maksustamishinnast, siis alates 2024. aastast on maksimaalne maksumäär 1 % maksustamishinnast (vt sihtotstarvete kaupa tabelist).

Mis on maamaks?

Maamaks on riiklik maks, mis laekub täielikult kohaliku omavalitsuse eelarvesse. Maamaksust laekuva tuluga on kohalikel omavalitsustel võimalik tõsta elukeskkonna kvaliteeti – nt remontida ja hooldada teid, tagada heakorda, pakkuda lasteaia- ja koolikohti. Omavalitsuse investeeringud suurendavad maa väärtust. Maamaks arvutatakse protsendina maa maksustamishinnast ehk maa ligikaudselt turuväärtusest. Kuna maa on piiratud ressurss, mis peaks olema kasutuses, suunab maamaks maaomanikke oma maid kasutama enese ning ühiskonna heaks ja mitte laskma neil niisama seista.

Kehtivad ja kehtestatavad maksimaalsed maksumäärad sihtotstarvete ja kõlvikute lõikes:

Maa sihtotstarvete grupid	Kehtiv maksimaalne maksumäär	Uus maksimaalne maksumäär	Maksimummäära vähenemine
Elamumaa ja maatulundusmaa õuema kõlvik	2,5 %	0,5 %	5 korda
Maatulundusmaa haritava maa ja loodusliku rohumaa kõlvikud	2,0 %	0,5 %	4 korda
Maatulundusmaa metsa- ja muu maa kõlvikud	2,5 %	0,5 %	5 korda
Ärimaa, tootmismaa ja kõik muud sihtotstarbed	2,5 %	1,0 %	2,5 korda

Iga kohaliku omavalitsuse volikogu kehtestab oma määрусega alates 1. jaanuarist 2024. a rakenduvad kolm eraldi maksumäära: elamumaale ja maatulundusmaa õuema kõlvikule, maatulundusmaale (v.a õuema kõlvik) ja kõikidele muudele maadele. Uued maamaksumäärad tuleb volikogudel vastu võtta hiljemalt 2023. aasta 1. juulil.

Lisaks maksimaalse maksumäära langetamisele on rakendatud maamaksu kasvupiirangut, mis näeb ette, et maamaks ei saa tõusta rohkem kui 10 % võrreldes varasema aastaga. Kui 10 % on vähem kui 5 eurot, siis kasvab maamaks 5 euro võrra.

Maamaksu tõusu kaitsemehhanismi rakendumise näited:

Objekt	Maamaks 2023. aastal	Arvutatud maksimaalne maamaks 2024. aastal*	2023 + 10 % (+5 kui 10 % alla 5)	Eeldatav maamaks 2024. aastal
Maatulundusmaa (põllumaa) Peipsiääre vald 169177 m²	73,4	388,89 (0,5 %)	80,74	80,74 (2023+10%)
Maatulundusmaa (metsamaa) Kuusalu vald 82897 m², mereäärne	21,39	14,49 (0,5 %)	23,53	14,49 (2024 uus hind ja uus määr)
Elamumaa Kose vald 997 m²	32	204,335 (0,5 %)	35,2	37 (2023 + 5)
Tootmismaa/ärimaa Pärnu linn 8679 m²	386,01	1522,3 (1 %)	424,61	424,61 (2023+10%)

* Paljud kohalikud omavalitsused on juba avalikkusele teada andnud, et nemad maksimaalselt lubatavat maksumäära ilmselt ei kehtesta.

Maamaksu kasvupiirangu kehtivuse osas on erandeid. Nt kui maa sihtotstarve on muutunud põllumaast ärimaaks, siis oleks inimese maamaks olnud suurem ka ilma maa korralise hindamiseta ja maamaksu kasvupiirangut sellisel kujul rakendada ei saa. Kui muutub katastriüksuse sihtotstarve või pindala, siis arvutatakse maksustamishind ümber nii, nagu oleks katastriüksus sellisena eksisteerinud 2022. a hindamise ajal.

Lisaks säilib 2024. a kodualuse maa maksuvabastus, uue meetmena laieneb kodualuse maa maksuvabastus täies ulatuses sellistele kodudele, mis asuvad ühes hoones koos mõne äripinnaga.

Inforuumis orienteerumist raskendavad hetkel valitsuses toimuvad arutelud selle üle, mida soovitakse maamaksuseaduses muuta. Kinnitame, et 2024. aastal rakenduvad muudatused sellisel kujul, nagu need on käesolevas artiklis selgitatud. Valitsus plaanib arutada maamaksutõusu piirangutest ja kodualuse maa maksuvabastusest loobumist, kuid seda enne 2025. aastat ei juhtu. Kuna kohalikud omavalitsused saavad määrata tõusu edaspidi ise otsustada, peab neil selleks olema piisav aeg. Rahandusministeerium ja Regionaalministeerium töötavad maamaksu muutmise ettepanekud välja suve jooksul.

Sulev Liivik ja Holger Ehrlich,
Rahandusministeerium

Taastusraviarst dr Eve Sooba: me peame kõik iseenda liikumatusse järele nuhkima!

Meie elu on tänapäeval nii mugavaks tehtud, et isegi hambaharjad on elektrilised, pesemiseks peab tõstma vaid käe ja liigutama minimaalselt. „Liikumine on aga oluline meile kõigile,“ rõhutab Ida-Tallinna Keskhaigla taastusraviarst dr Eve Sooba. „Liikumise vähenemine on globaalne probleem ja mugav elu teeb tervise halvemaks. Meie aga oleme looduse poolt loodud kõvasti rohkem iseendaga toime tulema.“

Oluline on teada, et u 45. eluaastast algavad organismis protsessid, mis toovad kaasa ainevahetuse languse, lihaskude hakkab kahanema, toimub järjepidev luude ja lihaste regressioon. Langema hakkab meie füüsiline võimekus. Kuid arvata, et vanem inimene peabki olema väsinud, aastad ju õlule kogunenud ja me peamegi vähem jõudma, on vale! „Need seisukohad üldse ei päde,“ rõhutab dr Sooba. „Mida vähem liigud, seda väsinum oledki ja uni ka ei tule.“

Iga liigutus loeb ja kunagi pole liiga hilja alustada. „Tänapäeval rõhutatatakse, et me ei pea mitte ainult liikuma, vaid enda liikumatusse järele nuhkima – peame tegema luureit iseenda paigaloleku ja passiivsuse suhtes. Peame end rohkem jälgima,“ õpetab Sooba. Mida see täpselt tähendab? Lihtsalt öeldes: mitte ainult trenn pole liikumine, ka nõ sehkendamine, koristamine, seismine, akende pesu, suurpuhastus... need on kõik aktiivsed tegevused.

Kui me istume päevas 6–8 tundi, siis kasvab risk suremusele, seetõttu peaksime piirama nii passiivset televiisori passimist. „Vastukaaluna istumisele, mis suurendab terviseriske, peame rohkem liikuma. Nii lihtne ongi! Kui teame, mille vastu me võitleme, siis saame seda ju teha.“

Paigalolek ei ole vaid Eesti probleem

Paraku on liikumisvaegus globaalne probleem. 2018. aasta Eurobaromeeter ütleb, et me peame vanemaealistele rohkem rõhutama liikumise tähtsust. „Kui nad leiavadki aega, siis sageli mõtlevad nad hoopis: oi, mul on haigused, ma ei või. Või et ma olen vanem inimene ja mulle pole see või teine lubatud. Või siis muretsevad nad, et ei sobi spordiklubis noorte sekka. Eelarvamusi on nii vanematel inimestel kui treeneritel,“ ütleb arst. Numbrid toetavad: kui noortest meestest (vanuses 15–24) spordivad 62 %, siis vanusegrupis 55+ on sama number vaid 30. Langus on märgatav!

„Teine mõte: hooldekodudes võiks olla teadlik suunitletud liikumistegevus,“ lisab dr Sooba. „Liikumistegevust saab teha istudes, saab ka lamades.“ Igauhel tuleb vaid leida endale meelepärane tegevus ja palju abi on siin inimestest, kes seda aitaks koordineerida nii hooldekodudes kui ka nt töökohtadel.

Kuidas pihta hakata?

Kui inimene on olnud täiesti passiivne või on läbi teinud haigusi, siis tuleb alustada madalama intensiivsuse ja lühema trenniga. Enim on vaja aeroobset liikumist – kui pulss ja hingamine kiireneb. „Meie keha-keemiakombinaat ja ainevahetus hakkavad tööle, see on tähtis südameveresoonkonnale ja verevarustusele. Südame seisund paraneb, veri käib rohkem ringi, südame pumpajõudlus paraneb, väiksed veresooned jalgades jm saavad rohkem verd, tekivad varukapillaarid, veresooneid ei lähe umbe, sest liikumine on kasulik veresoone seinale kleepuva nõ halva kolesterooli langetamisel. Liikumine langetab ka veresuhkrut, mis omakorda mängib rolli veresoonekonna tervise juures ning lisaks aitab langetada kehakaalu. Eesmärgiks võiks võtta isegi 1 tund liikumist päevas vähemalt viiel päeval nädalas,“ soovib arst.

Muidugi mängib rolli ka lihas-treening, aga mahu poolest peaks aeroobset olema rohkem: kõndimine, ratas, ujumine, tantsimine, suusatamine, koristamine. Lihastrenni on vaja teha aeroobsest vähem, 2–3 korda nädalas samale piirkonnale, puhkepausidega. Koormustase sõltub siin inimese võimekusest ja küsimus pole vanuses. „Kahju, et meie spordiklubides pole rühitrenni, venitus- ja rühitrenn võiks olla töökohtadel ja spordiklubides,“ unistab dr Sooba.

Kolmas tähtis osapool on tasakaalutreening. Sooba toob järgmise õpetuse, mida saab vastavalt keerukuse astmele enda jaoks kohandada:

- hoiad toolist kinni, tõused varvastele, laskud tagasi
- lased käed lahti, tõused varvastele, paned silmad kinni, seisad, laskud tagasi
- tõstad ühe jala õhku, hoiad, paned jala maha
- paned silmad kinni, tõstad ühe jala õhku, hoiad, paned jala maha
- tõstad ühe jala õhku, proovid jalga viia ette-taha, paned jala maha
- paned silmad kinni, tõstad ühe jala õhku ja proovid jalga viia ette-taha, paned jala maha

Lisaks on olemas erinevaid tasakaalumatte ja -palle, millega tasakaalutreeningut oma ellu tuua.

Hoiame ära eluohtliku luumurru!

Lihast- ja tasakaalutreeningud ennetavad ja ravivad osteoporoosi. „Lihast kinnitub luule, luu saab sellest

aktivatsiooni ja koormust, verevarustus paraneb,“ selgitab dr Sooba. Lihastreening on juba ka kõndimine, aga eriti efektiivne on harjutus nimega plank, kui haaratud on kõik lihaskgrupid.

Kui meie luud on tugevad, väheneb ka luumurdude oht. „Reieluomurd võib olla eluohtlik ja võib surmata,“ hoiatab arst. „Et selleni ei jõuaks, on vaja luuhõrenemise vastu võidelda. Suurem oht on naistel, kel menopausi ajal see protsess käima läheb, eriti kui me ei söö piisavalt kaltsiumi-rikkaid tooteid, tarbime vähe D-vitamiini, suitsetamine ja alkohol lisaks...“ aga kui me liigutame, siis me saame luud tugevdada.“

Aja jooksul oleme saanud targemaks ka selles osas, kui palju peaks päevas või nädalas aega liikumisele kuluma. „Kui varem rääkisime, et 150 minutit nädalas mõõduka koormusega kõigile, siis praegu on see 300 minutit. Me teame ka, et tervisekasu kasvab, kui liikuda rohkem kui 300 minutit. Meie teadmised on arenenud, teame, et tuleb kõvasti rohkem teha, eriti ülekaalulistel. Ja kellel on terviseprobleemid, siis mõõduka koormusega!“

Dr Sooba paneb veel südamele, et trenn või liikumine ei peaks kunagi tegema enesetunnet halvaks. Pigem on teada, et õige liikumine parandab enesetunnet ka haigetel inimestel, kes on väsinud ja depressioonis – väsimus väheneb, meeleolu paraneb.

„WHO 2020 ja ka teised ravijuhised pööravad paigalolekule eraldi tähelepanu,“ võtab dr Sooba asja kokku ja soovib veelkord: nui enda istumise järele! „Eakatel soovitakse multifunktsionaalset treeningut lisaks – tai chi, jooga, bodybalance, pilates. Tasub õppida uusi asju ja tasub minna ka spordiklubisse, seal pakutakse sulle seda kõike kandikul. Ja kui ei tea, mine küsi abi. Ei tasu ka üle teha! Kui ei suuda, tee jupike – alusta 20 minutist kolm päeva nädalas, tee kümme päeva ja siis tõsta koormust. Mitte, et täna alustan ja teen kohe viis kilomeetrit. Võta rahulikult ja ära unusta venitust ja tasakaaluharjutusi!“

Ja peamine: trenn ei peaks olema kunagi selline, et sul on pärast paha olla või uni ei tule! Kui lihased kõvasti valutavad ja toolilt püsti ei saa, oled üle pingutanud. Kui lihased valutavad natuke, siis tuleb rohkem venitada. Leia endale see, mis on mõnus ja liiguta!

Allikas: dr Eve Sooba, Ida-Tallinna Keskhaigla

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Saaremaa ja Muhu valla poolt ellu kutsutud ja Euroopa Sotsiaalfondi rahastatud projektis

„Isikliku abistaja teenuse arendamine ja tugigrupisüsteemi loomine Saare Maakonnas“ on võimalik

kuni 31.10.2023 kasutada järgmisi tasuta teenuseid:

Isikliku abistaja teenus

Isikliku abistaja teenuse eesmärk on suurendada füüsilist kõrvalabi vajava täisealise isiku iseseisvat toimetulekut ja osalemist kõigis eluvaldkondades, vähendades teenust saava isiku seadusjärgsete ülalpidajate hoolduskoormust.

Inimestele, kes aeg ajalt või püsivalt hooldavad või abistavad täiskasvanud abivajajat, on mõeldud:

Kogemusnõustamine

Kogemusnõustamine on sarnase kogemusega inimeste vahel toimuv teadmiste ja kogemuste vahetus ja/või nõustamine, mille käigus pakutakse kogemuslikku emotsionaalset, sotsiaalset või praktilist tuge.

Kogemusnõustamist pakub Saaremaa Kogemusnõustajate Koda.

Psühholoogiline nõustamine

Psühholoogilist abi pakuvad vaimse tervise õed ja kliinilised psühholoogid Confido Meditsiinikeskusest veebi teel.

Teenusel saab kasutada individuaalnõustamist ja ka gruppinõustamist.

Tugigrupiteenus

Tugigrupiteenust pakume inimestele, kellel on suur hoolduskoormus. Tugigrupis saab jagada omavahel kogemusi ja teavet ning olla üksteisele toeks.

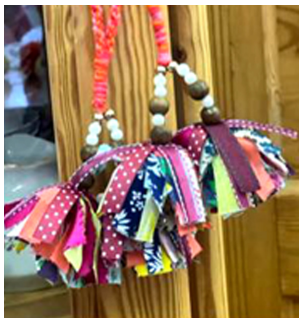
Tugigrupp koguneb iga kuu teisel teisipäeval kell 16.00 Kuressaare Päevakeskuses Tolli tn 9 või kokkuleppel mujal maakonnas.

Lisateave ja teenustele registreerumine telefonil 5300 5920 või meiliaadressil: Katrin.Paukson@saaremaaavald.ee

või võtta ühendust oma piirkonna sotsiaaltöõspetsialistiga.

Spikker

- Intensiivne treening on selline, kui rääkida on raske.
- Mõõdukas treening võimaldab rääkida, aga laulda ei saaks.
- Tugeva treeningu märk: tunnen, et olen parajalt väsinud.
- Mõõduka treeningu märk: olen natuke väsinud, aga pole viga.

Külli Tuisk

Pulmaudiseid

“Sajanditagune Muhu pulm” toimub **8. juulil Paenase Tõnise**, ettevalmistused on täies hoos. Tänu kõigile, kes veimevakka kindaid, pulma- ja pillitute ja paelu juba meisterdanud on. Tulemas on veel üks “Ruudiatamise õhta” Hellamaa Külakeskuses **teisipäeval, 6. juunil algusega 18.30**. Kõigile soovijatele jagub jõukohast tegevust. Pruudi poolt on jätkuvalt kõik materjalid ja juhised. Tublimaid ootab prii pulmakutse. Kui aga aeg ei sobi, kuid on tahtmist käed külge panna, võib helistada jutu sabast leitaval telefoninumbril ja kokku leppida eraldi aja.

Piletid on müügil Hellamaa Raamatukogus, Liiva Raamatukogus, Koguva Kunstitalis ja Muhu Turismiinfopunktis. Tõnise talu hoov seab publiku arvule piirid, seepärast soovitame pääsme varakult soetada.

Etenduses mängitakse läbi pulma teine ja kolmas päev (alates pruudi saabumisest mehe koju). Tollel ajal jätsid pulmalised väikelapsed koju vanurite hoolde, pulmapeol anti pärimusena vanemalt põlvkonnalt noortele edasi olulised rituaalsed toimingud ja laulu-tantsud; lustiti täiel rinnal - muhu pulma naljad on legendaarsed ja suuresti trükimusta ei kannatagi. Tähtsal kohal olid pulmakokad, kes hoolitsesid piduliste söögilaua eest ja kelle “pulma surm” andis lahkesti pulmalistele märku, et nüüd võiks hakata kodu poole sättima.

Meil saab ka publik soovi korral osta ja mekkida Tõnise pulmapuhvetist päevakohaseid jooke ja sööke.

Kui oled 8. juuli endale kalendrisse märkinud ja pääsme lunastanud, võiks hakata mõtlema ka oma riietuse peale, mis sobiks muhupäraseks kesk-konda. Kuna pulm salvestatakse tulevastele põlvedele, siis lood publikuna tegevustikule sobiva fooni.

Pulma korraldajate nimel

Silla Mall Külasemast
tel 553 7225

Pulmadest ja abieluga seotud tavadest Muhus (3)

Algus aprilli Muhulases.

Teisalt oli Põitses ühe pruudi ema lausa voodi alla roninud, et olla kursis sellega, mida noored teevad. Üldiselt ei tehtudki midagi peale juturääkimise. Holzmeyer rõhutab, et 2000 naisterahva kohta sünnib Muhus aastas ainult 1–2 vallaslast.

Abiellumine oli pikk protsess, mis aegade jooksul näib olevat pidevalt lühenenud. Kõigepealt tuli muidugi kosja minna või kosilasi oodata. 19. sajandil algas kosjahooaeg jõulude ajal ja kestis kuni vastlapäevani.

Tüdrukud ennustasid igal aastal jõulude ajal, kes saab järgmisel aastal mehele. Selleks tuli seista seljaga ukse poole ja visata oma king üle pea. Kui kinganina oli ukse poole, oli viskajal lootust mehele saada. Teine variant oli, et tüdrukud panid kondid maha ja see, kelle kondi koer esimesena võttis, pidi pruudiks saama.

Kosilasi oli põhjust oodata neil, kes olid leeris käinud ja seega omandanud lugemisoskuse ja tähtsamad ristiusu põhitõed. Sama kehtis ka kosilaste kohta. Kirikuraamatute põhjal on näha, et 19. sajandil on Muhus leeritatud reeglina 18-aastaseid noori. Ainult üksikud on

ka 17-aastased olnud. Sajandi lõpu poole tundub siiski, et leeritatute iga ja seega ka pruutide iga langes, kuigi enamasti abiellusid muhulased siiski pärast kahekümnendat sünnipäeva. Kuigi abielunaise staatus oli ihaldusvärne, tähendas see siiski paljudel juhtudel orja seisusesse sattumist. Miniad ja väimehed olid peres nii kaua õigusteta töörügaajad, kuni ise peremehe-perenaise rolli pääsesid. Naiste puhul tähendas see muidugi raske töö tegemist ka lapseootuse ajal ja pärast sünnitust.

Kosilased võisid olla sellised, kellega oli juba varem teineteisele või vanematele lubadusi antud, aga oli ka neid, keda ei teatud oodata ja sel juhul ei võetud kosjasi ka alati vastu. Kosjasõit jätkus siis järgmisesse peresse. Selle kohta on muhu laulumeister Mäksa Jaan sellise kosjalaulu kirja pannud, kus kosilane käib ühe kosjareisiga kõikides Muhu külates pruuti otsimas. Teisalt on teada ka juhul, kus kokulepitud kosjasõidust halva ilma pärast loobuti, aga kui kodust juba välja oli tuldud, siis mindi lihtsalt lähemasse peresse, kus tüdrukuid oli.

Tavaliselt oli peres mitu abiellu-

misealist tüdrukut, kelle vahel valida. Külaseema Koidu Väino rääkis, kuidas Külasemas tuli tüdrukutele kosilane, kui need veel laudas toimetasid. Üks neist oli lapsega tüdruk, kes laudast tuppa tulles riided ära vahetas. Teine ei teinud seda mitte. Kosilane otsustas esimese kasuks ja andis sellest märku süngiveerele istuma minnes.

Vanemad olid huvitatud, et enne abielluksid vanemad tütre. Ka sellest on Mäksa Jaani kosjareisu laulus juttu:

Nüüd neid tunnend nimepärast
ja siis räägin kaasavarast.

Kui sa võtad vanast liigist,
siis sul annan jagu kõigist!
Lehma saad ja lambakarja,
pulmaajaks tapan härja.
Annab Jumal tervist, elu,
siis sul püüan merest kalu.
Ja kui jõudvad joodupäevad,
need ka minu tehja jäevad.
Aga kui sa põlgad vanu,
siis sul räägin teisi sõnu.
Kui sa võtad noorest liigist,
siis jääd ilma sellest kõigist.
Ei sul anna kaasavara,
palja tütre viid sa ära.

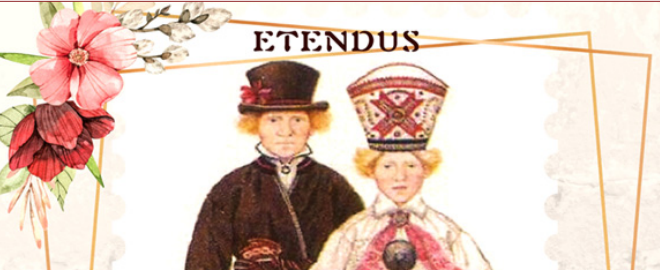
Kosjas käis peigmees koos kosjaesikuga, keda varem ka esimeseks ja ninameheks nimetati. Selleks valiti mees, kellel jutt hästi jooksis. Varasematel aegadel oli kihlaaeg hästi pikk, sest pulmad peeti alles oktoobris-novembris.

Kosilastel olid kaasas kosjaviinad, mida nimetati ka kiikriks, mis oli ka sissepääsu passiks. Läbi kiikri pudelipõhja vaadates selgus, mis meestega kosilaste puhul tegemist oli. Ja vaadata sai teadagi siis, kui pudel tühi.

Üks kosilane ei olnud pruudile meelepärane, kuna oli tema kasuka varruka eelmistes pulmades tüdrukut tantsima vedades otsast rebinud. Kosilane oli seepeale nii vihaseks saanud, et viskas kosjaviina pudeli kivipõrandale puruks. See oli suhteliselt viisakas viis oma pahameelt näidata. Vanematel aegadel panid ärapõlatud kosilased pruudile needuse peale, et ta kunagi mehele ei saaks. Sellest lahtisaamiseks olid muidugi omad vahendid. Vanatüdruku ja vanapoisi seisus oli äärmiselt põlatud. Lisaks majanduslikule kitsikusele pidid nad taluma ka küla halvaks panu ja kiusamist. Muhus arvatud, et vanatüdruku hing läheb pärast surma põldrüüdi sisse, kelle sisse vanapoisi hing läks, pole teada...

Kuna abielunaise suremus oli küllaltki suur, siis oli vanatüdrukuid Muhus üsna vähe. (jätkub)

Eda Maripuu

ETENDUS

Sajanditagune MUHU PULM

Laupäeval, 8. juulil 2023
kell 12–16
Paenase külas Tõnise talus

Piletid müügil:
Hellamaa Raamatukogu, Liiva Raamatukogu,
Koguva Kunstitali,
Muhu Turismiinfopunkt

Pilet 10€

Info: 553 7225 Mall
Korraldaja Külaseema külaseltsing
Toetajad: Kultuuriministeerium-Saarte pärimuslik kultuurikeskkond,
Muhu vald, Tõnise Majatalu OÜ, Muhu Muuseum, Muhu tantsib laulab MTÜ

Teeliste Kirikud

Värskest ilmunud trükis ja uuendatud koduleht "Teeliste kirikud 2023" tutvustavad Eestis liikuvatele reisivuulistele suveperioodil pikemalt avatud Eesti kirikuid ja pühakodasid.

"Teeliste kirikud" eesmärk on tutvustada nii kohalikele kui Eestit külastavatele turistidele kauneid, paljuseid unikaalseid Eesti sakraalhooneid: kirikuid, kabeleid, palvemaju ja kloostreid.

"Teeliste kirikud" trükiseid-reisijuhte jagatakse osalevates kirikutes ja kohalikes turismiinfokeskustes. Samuti saab teavet kirikute kohta internetist www.teelistekirikud.ekn.ee või www.kirik.ee

Alates XIII sajandist on pühakojad olnud Eesti kultuuri lahutamatuks osaks, moodustades väärtusliku osa meie kultuuri- ja kunstiajaloolisest pärandist. Sageli on linna, valla ja küla üheks paljudest vaatamisväärsustest selle keskel kõrguv pühakoda, mille aastasadu püsinud müürid hoiavad eneses olulisi kunstiväärtusi.

Kuigi maailmas jätkuvad kriisid ning sõjad ja see on mõjutanud kõigi - teiste seas ka pühakodade - tegevust, ei ole kirikud kuhugi kadunud.

Sellelgi aasta suveperioodil avavad paljud neist pühakodadest "Teeliste Kirikud" egiidi all oma ukseid huvilistele. Palume külastajatel olla mõistvad, kui mõne pühakoja avatud olemise ajad vms ei kattu trükises olevaga. Kõige kiirema ja täpsema teabe saab trükises olevate kirikute kontaktandmetel ühendust võttes.

Uudsen avaldatakse käesoleval suvel "Teeliste Kirikud" kodulehel ning sotsiaalmeedias regulaarselt "tänapäevaste palverännakute" soovituslikke marsruute ja ülevaateid, mis kergendavad huvilistel pühakodade leidmist ning nende külastamist omal käel.

Ajaleidja aitab leida arstiaega

Eriarsti juurde vastuvõtutaja broneerimine võib vahel olla paras peavalu. Kui sobivat aega kohe ei ole, peab proovima hiljem uuesti. Siin tuleb appi Ajaleidja lahendus, mis võtab vastuvõtutaja leidmise üleriigilises digiregistratuuris enda peale.

Kui ei õnnestu kohe sobivat vastuvõtutaga leida, avaneb inimesel võimalus lisada oma eelistused Ajaleidjasse ja panna end ootejärjekorda. Kui automatiseeritud lahendus leiab sobiva vastuvõtutaja, antakse sellest inimesele SMS-i ja e-posti teel teada. Kui pakutud arstiaeg sobib, saab selle kinnitada 24 tunni jooksul kas digiregistratuuris, e-kirjaga või vastates SMS-ile "Tulen". Kui aeg ei sobi, saab sellest samu kanaleid pidi loobuda ja jääda järgmist pakkumist ootama.

Praegu saab Ajaleidja kaudu aja broneerida nt günekoloogi, endokrinoloogi, kopsuarsti, kardioloogi, neuroloogi, vaimse tervise õe ja veel mitme spetsialisti juurde, kokku rohkem kui kümnel erialal üle viiekümnele raviteenusele. Plaanime Ajaleidjat laiendada järk-järgult ka teistele erialadele ja teenustele üle Eesti.

Kuidas Ajaleidjat kasutada? - 1. Logi sisse digiregistratuuri, 2. Sobivat arstiaega ei ole?, 3. Lisa end ootejärjekorda, 4. Saabub SMS või e-kiri ajapakkumisega, 5. Vasta 24 h jooksul, 6. Mine vastuvõtule!

Tervisekassa arendusosakonna projektijuht **Geitrin Jansen**

Sagenevad elektrist tingitud tulekahjud

Iga kolmas tulekahju Eestis saab alguse elektrikilbist, juhtumestikust või kodumasinast. Statistika näitab, et see arv on tõusnud. Võrguettevõtte Elektrilevi ja Elering koostöös Päästeametiga soovivad inimestel asjatundjate abiga kodused elektrisüsteemid üle kontrollida.

Elektrist algavad tulekahjud tekivad sageli vananenud või ülekoormatud juhtumestiku, pistikupesa või kaitseseadme halva kontakti ning pistikupesa sädelemise tõttu. Vahel on tulekahju puhkemise põhjus ka see, et elanik ise on teinud elektritööd ning vastavatest oskustest on jäänud vajaka. Kodumasinade puhul saab tulekahju kõige sagedamini alguse külmkapist, pesumasinast, veeboilerist, televiisorist või elektripliidist. Elektrilevi kodulehel on olemas mugav võimalus saada esmane kiire digikonsultatsioon ilma elektrikut tellimata: www.elektrilevi.ee/et/elektritest.

Koduse elektrisüsteemi põhjalikuks hindamiseks on võimalus tellida elektriaudit. Mida saab mugavalt teha näiteks Eesti Energia kodulehelt: Hoone elektripaigaldise audit - tehniline kontroll - Eesti Energia

Lisaks kodusele elektrisüsteemile tuleb tähelepanelik olla ka kodust lähemal ja kaugemal asuvate elektriliinidega, sest nende juures juhtuvad õnnetused on eriti raskete tagajärgedega.

Kuidas vähendada elektrikulusid?

1. Eemalda seadmed vooluvõrgust. Masinad, mis on võimalik, tõmba pikemaks ajaks kodust lahkudes seinast välja. 2. Kontrolli ja vajadusel vaheta välja: jälgi kodumasinade energiamärgiseid. 3. Telli oma kodule energiaaudit. Audiitor vaatab energiatarbijad üle ja annab soovitusi, kuidas säästmisega alustada. Allikas: Eesti Energia Energiatarkuse blogi

Muhulase mälumäng

Teema: varia

Kirjanduse peale võib ikka kindel olla: kui välja tõmmatud hambad võimalikud vastajad ära ehmatasid, siis hiidlasest kirjaniku küsimine taastas jälle endise olukorra. Üksteist lugejat arvas end teadvat, kes Eesti kirjanikest elas 80 aastat tagasi mõnda aega muhulase Valk, Artemi nime all. Kümme neist ka ei eksinud: see mees oli Herman Sergo. Üks teistest erinev pakkumine oli August Gailit, aga tema kohta küsijal sedasorti teave puudub.

Nobedaim vastaja oli Anu Kaljuste Hellamaalt, aga viiendaks vastajaks juhtus ja auhinna saab Ado Äkke.

Juunikuu küsimus ...

... on pildiküsimus.

Mis seob kahte fotodel kujutatud meest? Üks töötas suurriigi presidendina ja teine 75 aastat varem Kuivastu luubikuuri ülemana.

Pilt: wikipedia

Vastuseid ootan ikka aadressil ivo.maripuu@mail.ee

Juunikuu lõpuni. Esimene on kiireim, kuues saab auhinna.

Ivo Maripuu

Perearsti nõuandetelefon 1220

Hea teada enne helistamist 1220 liinile:

- Enne helistamist kraadige ennast või abivajajat, et nõustajal oleks lihtsam nõu anda (eriti oluline väikelaste puhul!);
- võimalusel mõõtkte vererõhk ja pulsisagedus ning pange paberile kirja;
- kui tarvitate ravimeid, siis olge vajadusel valmis nõustajale nende kohta infot andma;
- hoidke paber ja pliiaats käepärast, et saaksite vajadusel koduse ravi juhised kirja panna;
- Hoidke võimalusel enda ID-kaart või pass käeulatuses.

Lisaks lühinumbrile 1220 on võimalik helistada ka lauatelefonil numbril 634 6630. Kui lühinumbrile helistades tuleb inimesel tasuda oma telefoni- operaatorile kuni 30 senti minuti eest, siis lauanumbrile helistades mahuvad need minutid tavaliselt helistaja kõnepaketi sisse ehk lisatasu tasuma ei pea. Välismaalt helistades tuleb ette valida suunakood +372.

* Saaremaa vald on jännis isetehtud **bürokratiamašinaga**. Muhu valla keskkonnaspetsialist Piret Lang: Muhu vallas peavad avalduse tegema need, kes soovivad biojäätmete äravedu. Tema sõnul lähtub Muhu vald eeldusest, et maainimesed elavad sama mõistlikult edasi kui seni ega pane oma biojäätmelid segaolmejäätmeliste kasti. Kui jäätmelid hakkab laekuma teateid, et tavaprügis on palju biojäätmelid, siis tuleb koha peale kontrollima minna.

Lähemalt vt 20. mai Saarte Häältest.

Aškenazi, sefardi juutide ning eesti muusika kontsert

Nägemused

3. juunil kell 17.00
Muhu Katarina kirikus

Mari Järv
klavipillid

Maren Petra Ülevain
vokaal

Meelis Orge
viit

Piletid 15€ / 7€ müügil kohapeal sularahas.

24. JUUNIL KELL 14
LIIVA SPORDIVÄLJAKUL

**MUHU LASTE
JA
MUHULASTE MÄNGUD**

PÄEVA AVAVAD
IVO LINNA JA MUHU LAULULAPSED

EMADELE-ISADELE JA TEISTELE
OSAVUSHARJUTUSED

SPORTLIKKE SOORITUSI
KOMMENTEERIB
MARKO KALJUVEER

AVATUD ON **KOHVIK**

Lastele (kuni 16a):

- ✓ PALLIVISE
- ✓ KAUGUSHÜPE
- ✓ RINGIJOOKS
- ✓ 30 MEETRI JOOKS
- ✓ 60 MEETRI JOOKS

Iga osaleja
saab auhinna!

Osalema on oodatud kõik - muhulased ja muigid, virulased ja võrulased. Registreerimine Muhu valla kodulehel

ILU ELAB. EPUT PÄE

1. juulil kl 12

Kadunud SA annetussumber 900 6776 (kõne 5.-)

* 2024. aasta maamaksu sum-
maga on võimalik tutvuda 2.
septembrist Maksu- ja Tolliameti
iseteeninduses, täiendav teave on
leitav nende veebilehelt.

Kirikuteated

EELK Muhu Katariina kogudus

Pühapäev, **11. juuni kl 14**
jumalateenistus armulauaga (kiri-
kus). Teenib õp. Hannes Nelis, ore-
lil Tiit Liventaal.

Pühapäev, **25. juuni kl 14**
surnuaiapäha jumalateenistus
Muhu luteriusuliste kalmistul.

Teenib õpetaja Hannes Nelis.
Värsked teated kodulehel [muhu.
eelk.ee](http://muhu.eelk.ee)

Koguduse õpetaja **Hannes Nelis**
Tel. 529 1881, e-post:
hannes.nelis@eelk.ee

EAÕK

Rinsi Neitsi Maria Kaasani
Pühakuju kogudus
Kalmistupüha **23. juunil kl 13**
Sepamäe kalmistul.

Hellamaa ülemapostlite Peet-
ruse ja Pauluse kogudus
Kalmistupüha **23. juunil kl 15**
Hellamaa kalmistul.

Hellamaa kiriku nimepäev,
templipüha: **29. juunil kl 10**
Jumalik liturgia. Teenib Isa
Abraham.

IN MEMORIAM

Meie hulgast lahkusid

- 28. aprillil 62-aastane **Herje Vilto.**
- 1. mail 89-aastane **Saima Saat.**
- 9. mail 73-aastane **Peeter Prii.**
- 12. mail 70-aastane **Tatjana Maltis.**
- 22. mail 92-aastane **Maimu Parbus.**

Tunneme kaasa omastele!

Heinakuu juubilarid ja sünnipäevalapsed

Adele Paist	97 (7.7)
Helju Vaher	96 (23.7)
Estra-Aino Noor	94 (27.7)
Albert Noor	89 (28.7)
Virve Meema	88 (2.7)
Selma Kabur	88 (18.7)
Seppo Jaakko Juhani Peussa	87 (3.7)
Helju Soom	87 (20.7)
Velda Peegel	86 (5.7)
Jaan Vapper	86 (6.7)
Helgi Õue	86 (7.7)
Aino Kivihall	85 (22.7)
Jürgen Herbert Kreher	84 (23.7)
Rein Holm	82 (3.7)
Elgi Naaber	82 (15.7)
Ilmar Noor	82 (23.7)
Uno Õun	80 (3.7)
Markku Olavi Eklund	75 (28.7)

Anne Kaljuste	70 (24.7)
Andres Kolu	65 (14.7)
Valli Tarvis	65 (20.7)
Tiina Kerem	65 (27.7)
Margus Mölder	60 (10.7)
Juss Piho	60 (14.7)
Vjatšeslav Feofanov	60 (31.7)

Palju õnne!

Märkus: kes ei soovi oma sünnipäeva avaldada, palume sellest märku anda vähemalt kaks kuud enne, kuna Muhulane avaldab igas numbris mitte algava, vaid järgmise kuu sünnipäevalapsed.

KORSTEN PUHTAKS

tel 56935883
Aadu Süld ■ Saare korsten OÜ

* **Müüa** maaka mahesõiduk, 6,5
hj 4-veoga väiketraktor riistadega,
väike strakvader (veab tihuseid
palke, freesib põllumaad, võtab
kartuleid jne), kangaspuud, rem-
vajak hõljuk jms. Tel 5324 3718,
www.mehaanik.ee

* **Müüa** käsitsi kooritud kuuse-
latid, aiapostid, katusemalgad ja
mõrravaiad. Tel 5662 5497.

avatud T-L kl 10–17.
Suletud P, E.
Tel 5348 9445 Mare.

* **Ostan** korteri, maja või äripinna
Muhu saarel. Telefon 512 3086.

Adrem Kinnisvara
www.adrem.ee

Kõige parem ülevaade Muhu kinnisvarast!
Kinnisvara vahendus ja arendus alates 2002. aastast.

Meie kontor asub nüüd uues Muhu Majas, Liiva keskuses, kus on mugav võimalus meie klientidel kaugtööstuste vormis lepinguid sõlmida.

Lauri Kolk, lauri@adrem.ee, +372 5191 2950
Allan Pajus, allan@adrem.ee, +372 56 900 411

Võta meiega julgelt ühendust, kui soovid osta-müüa!

Juuli Muhulase materjalid on teretulnud **1. juuli õhtuni.**

Toimetab Anu Pallas,
tel: 5228 929, e-post: muhulane@muhu.ee
Muhulane ilmub kord kuus.
Internetis www.muhu.ee/muhulase-arhiiv
Trükkitud Saaremaa Trükikoda 480 eks.
Hind 50 euro senti